

kapitalizm, mühendislik, insanlık çalışma grubu sonuç bildirgesi

“Burjuvazi, şimdiye dek saygı duyulan ve saygın olarak değer verilen bütün mesleklerin halelerini söküp attı. Doktoru, avukatı, rahibi, şairi, bilim adamını kendi ücretli emekçileri durumuna getirdi.”¹

80'lerde yükselen ve günümüze gelindiğinde de en hızlı dönemini yaşayan, sermayenin “şeyler”e temas ederek onları değiştirme, kendi kurallarınca onları yeniden tanımlama süreci mühendisliği de göz ardı etmemektedir. Mühendis kimliği, piyasanın değişen talepleri doğrultusunda, geçmişte olduğundan daha hızlı bir şekilde dönüştürülmekte ve mühendisler, maruz kalmış oldukları sürecin de “mühendisi” haline getirilmektedir. Bu değişimi ve dinamiklerini anlamadan önce sanayi devrimi sonrasında kazandığı anlamıyla mühendisin işlevini tanımlamakta yarar olacaktır.

Mühendisin varlığını gerekli kılan temel neden, sermayenin karı en üst düzeye çıkarma talebidir. Bu talebin sağlanması yolunda sermaye emeği, kafa ve kol emeği olarak parçalara ayırmış, bu paylaşım içindeki tasarlama görevini de mühendislerimize vermiştir. Üst düzey yönetici ve patron konumundaki mühendisler dışarıda bırakıldığında, emeklerini ücret karşılığında patronlarına sunan mühendisler işçi sınıfının bir parçası niteliğindedir. Dolayısıyla mühendisler üretim sürecinde, patronla işçi arasında, sınıfsal olarak işçilerle birlikte olmak üzere kilit bir noktada yer almaktadır.

Mühendis kendisine verilen tasarlama işlevini gerçekleştirirken çeşitli önceliklere göre davranmak durumundadır. Ancak piyasa kurallarının hâkim hale geldiği dünyada, kamu yararı ya da doğayla uyum içerisinde gerçekleşmesi gereken bir mühendislik üretiminden artık bahsedilemeyecektir. Kuralları kendi koyan sermaye elbette dağıttığı sorumlulukları da kendi varlık nedenini yani kendisini daha da artırmayı gözetken bir yerden yapacaktır. Yani artık mühendis koşulsuz bir şekilde sermayeyi büyütme adına üretmeli, geliştirmeli ve hatta aynı amaçla üretmemeli hatta vasıfsızlaşmalıdır; yani kendi sonunu hazırlamalıdır.

Bu değişim sürecinin en etkin şekilde hayata geçirilmesi yolunda sermayenin baş aşağı çevirmeye çalıştığı ilk uğrakta mühendislik etiği bulunmaktadır. Çünkü şurası açıktır ki, mesleki anlamda bilgi birikimi ne olursa olsun kişiler ancak ve ancak toplumsal hassasiyet ve sorumluluklarından kopartılarak sermayenin “iyi” mühendisleri haline getirilebileceklerdir (Burada kullanılan “mühendislik etiği” sözcüğünden, tanım itibarıyla muğlâk, kişisel zaafıya yenilerek kaybedilebilecek değerler zinciri gibi anlamlar çıkarılmamalıdır. Mühendislik etiği, mühendisliğin kamu yararına yapılmasının gerekliliğine işaret eden ilkeler bütünü olarak kabaca tanımlanmalı ve yine bu ilkelerden uzaklaşılmasının nedenini olarak sermayenin sistematik saldırıları dikkate alınmalıdır). Dolayısıyla piyasada yaratılan rekabet ortamı içinde, kimi zaman işten çıkartmak gibi cezalandırmalar, kimi zaman terfi, maaş zammı gibi ödüllendirmeler ve aile içi ilişkilere kadar uzanabilen toplumsal baskı

yaratma mekanizmaları da kullanarak "patronların mühendisleri" yaratılmaktadır.

Bu sürecin temellerinin atıldığı en önemli noktalardan biri olarak, eğitim sistemi ve özelinde mühendislik eğitiminin verildiği üniversiteler, kuşkusuz mühendislikte yaşanan değişimin nüvelerini barındırmaktadır. Piyasadaki rekabet koşullarının bir benzerine eğitim süreci içinde maruz kalan öğrenciler, girdikleri üniversitelerle birlikte, genel olarak piyasa nazarında istihdam edilecekleri alanları belirlemiş olurlar. Öğrencilerden bir kısmı piyasanın az sayıda ihtiyaç duyduğu uzman, ayrıcalıklı ve yönetici konumundaki mühendis ihtiyacını karşılamak üzere belirli üniversitelerdeki sayılı kontenjanları doldururken, bir diğer kısmı da piyasanın asıl ihtiyaç duyduğu kötü eğitim görmüş, düşük ücretlerle çalıştırılabilecek ve istendiğinde işten çıkartılabilecek, yeri bir başkasıyla rahatlıkla doldurulabilecek mühendisler olarak tanımlanırlar. Şurası açıktır ki nitelikli emek gücünün varlığı piyasanın elini har daim rahatlatmıştır. Dolayısıyla, işçilerin istihdam olanaklarından yaralanabilmeleri yolunda verdikleri mücadele sürecinde, patronların kontrolünde gerçekleşen eleme sürecinin meşru zeminini oluşturması adına, her zaman daha da nitelikli emek gücünün üretilmesi arzulanmaktadır.

Belirtildiği gibi pek çok eleme sürecinin içerisinde geçerek gelen ve artık bu anlamda vermiş olduğu bireysel mücadelenin karşılığını almanın peşine düşmüş mühendisler aynı zamanda sistemin uzman adaylarıdır da. Yani pek çok konuda söz sahibi, inisiyatif kullanabilen, onların uzman diğerlerinin konuya yabancı olması aldatmacasıyla hepimizin hayat alanlarına dair konularda bizden çok söz sahibi, yetkili insanlar. Bilgisinden ve yetkisinden emin olabileceğiniz ancak bu bilginin ne kadarının paylaşıldığı ve ne şekilde kullanıldığı konusunda pek çok bilinmeyi de barındıran bu yetkin insanlar topluluğu bir mühendislik problemi olmaktan çok daha kapsamlı bir içeriğe sahiptir. Kapitalizmin tıp, hukuk, eğitim ve daha pek çok alanda da yaratmaya çalıştığı kendisine hizmet eden kadroları oluşturma, kendi yetkin insanlarını yaratma yolunda gerçekleştirdiği dönüşümlerin mühendislik bağlamındaki karşılığı ve aynı zamanda da sınıflar arası bir çatışmanın ürünüdür sözünü ettiğimiz.

Konuyu sınıflar arası bir çatışmanın ürünü olarak ele aldığımızda, mühendislerden de beklenecek olan kendi sınıfsal gerçekliklerini kavramaları, üretim ilişkileri içerisindeki ve toplumsal hayattaki rollerini de buna göre tanımlamalarıdır. Çünkü mühendisin bu değişim sürecinde etkin konuma gelmesi, sürecin içinde sürüklenen konumdan sıyrılması ancak bu kavrayışla mümkün olabilecektir.

¹ K. Marx & F. Engels, Komünist Parti Manifestosu, Sol Yayınları, Ankara, 1998: 13.